

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Diluuntur argumenta contra hanc posteriorem rationem. cap. 8.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

filio procedere intelligitur, non statim tam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est, similitudinem, quamuis ipsum considerata ratio doceat, omnino id ipsum esse, quod, & pater, & filius, quod nihil clarius pro nostra sententia dici potuit.

Filius non est imago intellectus creati, sed patris.

Sed notandum est, cum dicit Ansel. idē verbum esse filium & prolem genitam, quia contemplanti mox se offert, ut imago non loqui de intellectu vidente clare Deum, quasi filius intellectui intuenti Deum, sicut est, sit imago, ut enim disp. 145. dicemus soli patri filius est imago: hoc est solus pater in eo, ut in imagine se ipsum contemplantur, loquitur ergo Anselm. de quouis intellectu viatoris, qui eo ipso, quod cognoscit verbum diuinum esse imaginem patris perspicuam, intelligit esse verē filium & genitum: non tamen, quia intelligat esse eiusdem naturæ, siquidem fatemur & Spiritū sanctum esse eiusdem naturæ cum patre, sed quia intelligimus ipsum non esse similitudinem patris, hoc est imaginem, dicimus non esse filium. Vbi Anselm. nomine similitudinis, quam negat Spiritui sancto, non intelligit eam, quæ ex unitate naturæ resultat, & quæ tres personæ, & æquales, & similes esse dicuntur; sed eam, quæ est imaginis & representationis: alia enim esse nequit. Quo autem differat similitudo, quæ ex sola unitate naturæ oritur, & imago dicemus disp. citata: neque enim animus est ordinem S. Thom. pervertere, sed qui volet pleniorē huius rei notitiā habere, legat quæ in ea disp. scribemus, nunc satis sit, ut notum omnibus supponere, non esse idem imaginem & similitudine fundatam in unitate naturæ.

Vera sent. probatur ex S. Thom.

Accedit S. Thom. qui contra gent. c. 1. primum probat, filium Dei esse imaginem producentis, deinde esse in eadem naturā, & hinc colligit esse filium: reddit autem rationem his verb. Non enim sic esse imaginem alicuius, ut eiusdem naturæ cum illo sit, in aliquo inuenitur, qui filius dici non possit. Et aliquibus interpositis, Hac est autem vera generationis ratio in rebus viuētiis, quod id, quod generatur a generante procedat, ut similitudo ipsius, & eiusdem naturæ cum ipso. Vbi non tantum dicit esse de ratione filij produci eiusdem naturæ, sed etiam produci ut similitudinem: intelligit plane per similitudinem imaginem, non solam naturā unitatem: nam præter hanc postulat etiam rationem similitudinis, ut sit aliquis filius: nec oppositum dixit eodem lib. cap. 19. non longe à fine cum reddit rationem cur Spiritus sanctus non procedat ut genitus, imo id ipsum expressit his verb. Cum autem ostensum sit, quod amatum in amante non est secundum similitudinem speciei, sicut intellectus in intelligente, omne autem, quod procedit ab altero per modum geniti, procedit secundum similitudinem speciei a generante, relinquitur, quod processus rei ad hoc, quod sit in voluntate, non sit per modum generationis, sicut processus rei ad hoc, quod sit in intellectu, habet rationem generationis. Cum loquitur de similitudine speciei, non loquitur de unitate naturæ, sed de specie & similitudine representationis: alioquin falsum diceret intellectum in intelligente esse secundum similitudinem speciei, amatum vero in amante non item.

Ratione idem probatur. Pater non est imago filii, quia

Ratione vero probatur, filium ex sua propria ratione esse imaginem patris, nam in creaturis, ex quibus hæc omnia usurpata sunt, & extensa ad significandum diuinā, omnis filius est imago patris, quod aded verum est, ut etiam in æquiuocis

generationibus, qualis est muli, reperitur: quilibet enim filius præfert imaginem aliquam patris, ut ex eo bene cognitio patris etiam cognoscatur, & quamuis pater representet filium, hoc est, faciat cognoscere filium: tamē non est imago illius, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem representat, ut loco citat. dicemus, cum autem de ratione imaginis etiam esse dicatur similitudo producta ad representandum id a quo procedit, pars illa definitionis, ad representandum producta, ita debet intelligi, ut vel ex intentione expressa artificis sicut apparet in imaginibus depictis, siue ex modo ipso producti, sicut in imagine naturali cōtingit hoc sine similitudo producta, ut representet. Dicitur autem eo fine & intentione naturæ produci, quoties talis procedit vi suæ processionis, ut eo ipso representet eum, a quo procedit: filius ergo est similitudo substantialis patris ad representandum producta. Quo circa eo magis, aut minus perfectus filius sui patris aliquis esse dicitur, non quo perfectior, aut minus perfectus homo est; sed quod magis aut minus ipsum patrem representat. Ideoque cum aliquis parū patrem suum representat (nam nullus est, qui non aliquo modo ipsum imitetur) dicere solemus, eum non esse filium sui patris, & cum magis matrem, quam patrem representat, dicimus magis esse filium matris, quam patris, nomen enim filius non significat substantiam, sed relationem ad patrem, seu matrem, quæ fundamentū habet in similitudine producta ad representandum; quare non crescit perfectio filiationis ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis representantis. Itaque si in definitione generationis à nobis allata cap. 1. huius disp. pars illa in similitudinem naturæ, intelligatur eo modo, ut diximus, hoc est, in imaginem substantialem eiusdem naturæ, nihil difficultatis habebit, et eaque optime colligemus verbum in dignis solum generari, & esse filium, at Spiritum sanctum non item. Supererat probare, solam verbum diuinum esse veram patris imaginem, Spiritum autem sanctum nullo modo, neque ex vi processionis per voluntatem in genere, nec ex vi talis voluntatis, nec aliunde, sed ne ordinem inuertamus S. Tho. disp. 146. id demonstrandum est.

CAPVT VIII.

Diluantur argumenta contra hanc posteriorem rationem.

Superest, ut quædam argumenta diluamus, quæ contra hanc sententiā Cananien. fieri possunt, ut ipsa magis explicata & confirmata maneat. Primum argumentum: Si fingamus (quod impossibile est) nullum esse impossibile intellectum habitum, aut angelicum, qui per equum productum verbi causa, tanquam per imaginem ductam possit in noticiam genitoris: nihilominus equus genitus ab equo verē esset illius filius, ergo in creaturis non est aliquis ex eo filius, quod alicuius intellectus representare possit patrem suum, partem autem refert, quod sit intellectus Dei, nam respectu illius nullus filius creatus dicitur imago, quod quidem Deus non agnoscit patrem creatum per filium, cum ergo ratio formalis filij saluatur, etiam si nullus intellectus esse possit, & ablati intellectu hoc modo, necessario tollatur ratio line-

ginis: consequitur rationem imaginis, & filij non esse omnino eandem.

Respondeo rationem imaginis, quæ in humanis vere filium constituit, non esse actuale illi ordinem seu relationem imaginis ad intellectum potentem per unum alium cognoscere, sed quasi fundamentum huius respectus, hoc est, rem productam talis esse naturæ & proprietatis, ut nata sit ducere in cognitionem producentis, si sit intellectus, qui cognoscere possit, & hæc est radix representationis. Habemus autem in diuinis appositissimum huius rei exemplum, nam donum ita constituitur proprietas Spiritus sancti, ut eo dicatur donum, quo est Spiritus: at vero donum præter respectum quem habet ad principium, à quo procedit per voluntatem, habet alium ad creaturas eodem nomine connotatum, quibus donari potest; qui sane est rationis, & formaliter non potest pertinere ad proprietatem personalem; tum quia est relatio rationis; tum etiam quia est ad creaturas, quæ licet non essent possibiles, nihilominus Spiritus sanctus suam in se proprietatem personalem habet. Est ergo proprietas personalis Spiritus sancti fundamentum illius respectus, hoc est, taliter à patre & filio procedit, ut se aptus sit donari creaturis, si sint possibiles: sic etiam in creaturis proprietatem filij, & geniti non constituitur in respectu actuali imaginis ad intellectum, cui repræsentat; sed in fundamento huius respectus, quia ergo Spiritus sanctus nec formaliter, nec fundamentaliter (ut aiunt) habet hanc rationem imaginis, nullo modo est filius. Porro Filius æternus non est imago patris, quia natus sit repræsentare suum genitorem intellectui creato, sed patri suo, ut dicitur, illa dicemus, cui non solum potest repræsentare, sed necessario semper repræsentat.

Secundum argumentum. Prius est Filium esse similem patri in natura, hoc est, eiusdem cum ipso naturæ, quam esse illius imaginem, hoc est, quam ipsum repræsentare: ergo prius est filius, quam sit imago, ex eo solū, quod similis est in natura cum genitore. Respondeo in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quod habeat eandem naturam animalis cum producente, quia in hoc solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter saluatur ratio filij. Nam ex sola similitudine naturæ producti cum procedente, si sit intellectus cui repræsentare possit, nascitur ratio formalis imaginis, at in Deo sola similitudo naturæ producti cum producente non constituit rationem filij, quia hæc sola similitudo non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; hæc enim in Deo non resultat ex sola naturæ identitate, sed ex illa, & proprietate personali, quæ nata est repræsentare; hæc autem est proprietas verbi, quatenus est per intellectum. Id enim patri verbum repræsentat; non quia habeat eandem naturam cum illo, sic enim, & Spiritus sanctus repræsentaret, sed quia est eiusdem naturæ, eamque habet coniunctam cum verbi proprietate producti per intellectum. Hinc fit, ut verbum diuinum eo habeat esse verbum, quia procedit per intellectum; Spiritus vero non fit filius, quia producit per voluntatem; nam quod per voluntatem procedit, etiam si habeat eandem naturam cum producente non procedit, ut imago vilo modo, quod vero per intellectum; verè, ut imago producitur.

Vazquez in 1. partem Tom. II.

Tertium argumentum. Ut aliquid sit imago, 3. Argum. debet esse similitudo expressa cum intentione repræsentandi: hæc autem intentio non est necessaria ex aliqua voluntate ipsius exprimentis, sed ex solo modo naturali producendi, talis autem intentio naturæ ex eo solum cõsetur adesse, quod effectus producitur eiusdem naturæ cum producente, ergo hæc ratione etiam Spiritus sanctus esset filius. Verum hoc argumentum, si alicuius momenti est, probat etiam Spiritum sanctum fore imaginem producentis, quia eo ipso, quod exprimitur eiusdem naturæ, producitur cum intentione repræsentandi, in quo consistit vera ratio imaginis, at hoc nec aduersarij concedent, cum hæc sit proprietas solius filij, ut loco citato ostendimus, Soluitur 2. ergo nec probat argumentum illud, quod contende bant. Sed nihilominus respondeo, sicut supra dixi, intentionem, qua similitudo debet exprimi ad repræsentandum, esse aliquando in ipso modo operandi naturæ, sed hic non attenditur in eo solum, ut producat similem in natura, sed cum tali etiam proprietate, ut natus sit repræsentare genitorem: hoc autem non habet Spiritus sanctus, etiam si exeat similis in natura, quia non accipit naturam cum ea proprietate, cum qua repræsentare possit. Quo modo autem filius ita accipiat naturam, ut repræsentat, & sit imago, non autem Spiritus sanctus, disput. illa 145. differendum est.

Postremo, filius in brutis animantibus non videtur alio fine à natura produci, quam, ut conseruetur in illis propagatio, quo appetitu feruntur omnia agentia; de repræsentatione autem nihil curat animal generans ipsa vi suæ naturæ; nihilominus animal genitum est verè filius, ergo de ratione filij non est imago. At frivolum cerè est argumentum, & ex antea dictis facile dissolvitur. Quando enim dicimus, filium produci cum intentione repræsentandi genitorem, non loquimur de alia intentione, quam ipsius naturæ: hæc autem attenditur ex modo operandi, & quia animal generans ipsa generatione non minus per animal à se genitum repræsentatur, quam in eo conseruetur species; ideo utraque intentione naturæ dicitur produci. Nam sicut dicitur animal gigni intentione seruandi naturam, quia reuera accipit naturam propagatam, & consequenter illam conseruat; sic etiam dicitur ad repræsentandum produci, quia reuera accipit naturam, ut genitorem repræsentet. Fateor multa produci sola intentione conseruandi naturam, non repræsentandi genitorem; ea tamen sunt, in quibus non est imago, qualia sunt non viuientia, ut disput. 145. dicemus; sed in quibus est imago vera, & ratio filij, ut in animalibus, absque dubio cum ea intentione naturæ res producitur. Adde, quod prædictum argumentum, siquid habet momenti, probat etiam in brutis nullum filium esse imaginem patris; quod si in brutis non est, neque in hominibus erit, quando sola intentione propagandi naturam eodem modo producitur filius, sed solum quando homo expressa intentione voluntatis ad repræsentandum generat, quod est absurdum; aut si in hominibus sola naturali intentione repræsentationis fit generatio; cur etiam non fiet in brutis, in quibus per filium eodem modo, atque inter homines, pater cognoscitur?

502

Soluitur.

Multa sunt natura sine intentione repræsentandi.

D

QUESTIO

QVÆSTIO XXVIII.

De relationibus diuinis, quæ est secunda pars
principalis huius materie.

DEinde considerandum est de relationibus diuinis. Et circa hoc quæruntur quatuor.

58.
S. Thom.

Cum personæ diuinæ relationibus distinguantur & constituantur, ut communis sententia adstruit, merito S. Thom. postquam probauit esse duas emanationes, ac proinde tres personas in vna natura: iam de relationibus disserit, ut personarum proprietates nobis explicet.

ARTICVLVS I.

Utrum in Deo sint aliquæ relationes reales.

165.
d. 29. q. 2.
a. 1. Et d. 33.
a. 1. Et cont.
q. 4. cont.
14. cor. 3. 1.
Et po. q. 2. a.
cor. q. 8.
a. 1. Et op. 3.
cap. 53.

AD primum sic proceditur. Videtur quod in Deo non sint aliquæ relationes reales: Dicit enim Boethius in libro de Trinitate, quod cum quis prædicamenta in Diuinam vertit prædicationem, cuncta mutantur in substantiam quæ prædicari possunt: aliquid vero omnino non potest prædicari. Sed quicquid est realiter in Deo, de ipso prædicari potest. Ergo relatio non est realiter in Deo.

In medio
lib. de Trin.
cir. finem 1.
de Tri.

2. Præterea. Dicit Boeth. in eodem lib. quod similis est relatio in Trinit. Patris ad Filium, & vtriusque ad Spiritum sanctum ut eius, quod est idem, ad id, quod est idem. Sed huiusmodi relatio est rationis tantum: quia omnis relatio realis exigit duo extrema realiter. Ergo relationes quæ ponuntur in diuinis, non sunt reales rationes, sed rationis tantum.

3. Præterea. Relatio paternitatis est relatio principij. Sed cum dicitur, Deus est principium creaturarum, non importatur aliqua relatio realis, sed rationis tantum. Ergo nec paternitas in diuinis est relatio realis. Et eadem ratione nec aliæ relationes quæ ponuntur ibi.

4. Præterea. Generatio in diuinis est secundum intelligibilis verbi processionem. Sed relationes quæ consequuntur operationem intellectus, sunt relationes rationis. Ergo paternitas, & Filiatio quæ dicuntur in Diuinis secundum generationem, sunt relationes rationis tantum.

Sed contra est, quod Pater non dicitur nisi à paternitate, & filius à filiatione: si igitur paternitas, & filiatione non sunt in Deo realiter, sequitur quod Deus non sit realiter Pater aut Filius, sed secundum rationem intelligentiæ tantum, quod est hæresis Sabelliana.

ARTIC. I.

Respondeo dicendum, quod relationes quædam sunt in diuinis realiter. Ad cuius euidenciam considerandum est, quod solum in his quæ dicuntur ad aliquid, inveniuntur aliqua secundum rationem tantum, & non secundum rem. Quod non est in alijs generibus: quia alia genera (ut quantitas & qualitas) secundum propriam rationem significant aliquid alicui inhaerens. Ea vero quæ dicuntur ad aliquid, significant secundum propriam rationem solum respectum ad aliud. Qui quidem respectus aliquando est in ipsa natura rerum, utpote quando aliquæ res secundum suam naturam ad inuicem ordinate sunt, & inuicem inclinationem habent. Et huiusmodi relationes oportet esse reales. Sicut in corpore graui est inclinatio, & ordo ad locum medium. Vnde respectus quidam est in ipso graui respectu loci medij: & similiter est de alijs huiusmodi. Aliquando vero respectus significatus per ea quæ dicuntur ad aliquid, est tantum in ipsa apprehensione rationis conferentis vnum alteri: & tunc est relatio rationis tantum. Sicut cum comparat ratio hominem animali, ut speciem ad genus. Cum autem aliquid procedit à principio eiusdem naturæ, necesse est, quod ambo, scilicet procedens, & id à quo procedit, in eodem ordine conueniant, & sic oportet, quod habeant reales respectus ad inuicem. Cum igitur processionem in diuinis sunt in idem, utate naturæ, ut ostensum est, necesse est, quod relationes, quæ secundum processionem diuinis accipiuntur, sint relationes reales.

Ad primum ergo dicendum, quod ad aliquid dicitur omnino non prædicari in Deo secundum propriam rationem eius, quod dicitur aliquid, inquantum scilicet, propria ratio eius, quod ad aliquid dicitur, non accipitur per comparisonem ad illud cui inest relatio, sed per respectum ad alterum: non autem per hoc excludere voluit, quod relatio non esset in Deo, sed quod non prædicaretur per modum inherentiæ secundum propriam relationis rationem, sed magis per modum ad aliud se habentis.

Ad secundum dicendum, quod relatio, quæ importatur per hoc nomen idem est relatio rationis tantum: si accipiat simpliciter idem: quia huiusmodi relatio non potest consistere, nisi in quodam ordine, quam ratio ab inuenit alicuius ad secundum aliquem eius duas considerationes. Secus autem

est, cum dicuntur aliqua eadem esse non in numero, sed in natura generis, siue speciei. Boet. igitur relationes quæ sunt in diuinis, assimilantur relationi identitatis: non quantum ad omnia, sed quantum ad hoc solum, quod per huiusmodi relationes non diuersificatur substantia, sicut nec per relationem identitatis.

Ad tertium dicendum, quod cum creatura procedat à Deo in diuersitate naturæ, Deus est extra ordinem totius creaturæ, nec ex eius natura est eius habitudo ad creaturas. Non enim producit creaturas ex necessitate suæ naturæ, sed per intellectum, & per voluntatem, ut supra dictum est. Et ideo in Deo non est realis relatio ad creaturas, sed in creaturis est realis relatio ad Deum: quia creaturæ continentur sub ordine diuino, & in earum natura est, quod dependant à Deo. Sed processiones diuinæ sunt in eadem natura. Vnde non est similis ratio.

Ad quartum dicendum est, quod relationes quæ consequuntur solam operationem intellectus, in ipsis rebus intellectis sunt relationes rationis tantum: quia scilicet eas ratio adinuenit inter duas res intellectas. Sed relationes quæ consequuntur operationem intellectus, quæ sunt inter verbum intellectus procedens, & illud à quo procedit, non sunt relationes rationis tantum, sed rei, quia, & ipse intellectus, & ratio est quædam res: & comparatur realiter ad id, quod procedit intelligibiliter: sicut res corporaliter ad id, quod procedit corporaliter. Et sic paternitas, & filiatio sunt relationes reales in diuinis.

Conclusio est affirmans. Circa mentem S. Thomæ in hoc articulo aliqua sunt observatione digna, quæ sequenti disputat. notanda sunt. Alia vero multa, quæ notat Canariensis in commentario huius articuli circa argumentum. Sed contra, prætermitto, quod tali argumento frequenter vitatur S. Thomas more solito, ut quæstionem propositam reddat difficilem ex utraque parte, nec doctrina articuli eo semper nitatur, etiam si ipsi nihil respondeat. Illud enim solum dissoluit, quando ita reddit dubiam quæstionem, ut etiam definitioni quam adhibet in corpore articuli, aliquo modo aduersetur. Nihilominus ea tanquam optima ratione ad comprobendam Catholicam doctrinam paucis solum additis, quæ supponere videtur S. Thom. vtremur disputat, sequenti, cap. i.

Vazquez in 1. partem Tom. II.

DISPUTATIO CXIV.

An diuinæ relationes sint reales secundum esse ad.

Opinio Caietani, & Canariensis, cap. 1.

Tam relatio creatæ realis quam diuina includit in sua ratione peculiari ad reale, cap. 2.

Respondetur argumentis Caietani, cap. 3.

CAP. I.

Opinio Caietani, & Canariensis.

Ad Catholicos confessa res est, relationes diuinæ verè esse reales, non assistentes Deo, sed intrinsecas. Definitur autem in Concil. Lateranen. sub Innocent. III. & refertur in ea. *Fi- miter, de summa Trinitate, & fide Catholica, cum dicitur, Hæc Sancta Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, & secundum proprietates personales discreta. Est enim proprietates personales relatio. Et in Concil. Tolet. II. confessione fidei dicitur, In relatu vero personarum nominibus Pater ad filium, & filius ad patrem, & Spiritus sanctus ad utrumque refertur.* Id etiam latius ostendimus disput. 158. dicunt autem S. Thom. art. sequenti, Alex. I. p. q. 68. m. s. artic. 6. §. 3. Bonau. in I. d. 13. q. 2. & alij Scholastici, Gilbertum Porretanum Episcop. Pictauensem in eo errore fuisse, ut assereret, diuinæ relationes tantum esse Deo assistentes, & veluti extrinsecas. Hic tamen author, ut disput. 126. referemus, nunquam dixit, has relationes esse Deo extrinsecas, sed ab essentia Dei se ipsa differre, quod quæ ratione damnatum sit, ibidem ostendimus. Neque vero Alex. loco citato excusare contendit Gilbertum ab errore, ut summaria conclusio illius indicat, sed Boethium, & alios Catholicos, qui relationes solum Deo assistentes, & extrinsecas videntur concedere, de quibus c. 3. dicendum est. Ratione etiam Theologica ex fidei principiis manifestè probatur, relationes debere esse intrinsecas, & realiter adherentes Deo: quia si in Deo solum esset extrinseca quædam denominatio relatiua, non possent personæ relationibus multiplicari, & distinguui, ac proinde nec alia via, ut disputatione citata monstrabimus: incideremus ergo in sententiam Sabellij, qui vnā tantum in Deo personam ferebatur, quæ sanè videtur ratio S. Thom. in argumento. *Sed contra.* Quomodo vero præter has relationes originis, quas in Deo dicimus esse reales inter personas diuinæ, non sint alie in eo relationes ad creaturas, diximus quæst. 13. art. 7. & disput. 105. cap. ult.

Cæterum, cum in omni relatione creatæ, & intrinsecas in diuina, nostra cogitatione duas rationes distinguamus, alteram, quam vocant, *in*, alteram, *ad*, quia relatio, & est in subiecto ut forma illius, & refert id, in quo est, ad aliquem terminum, controuersum est inter Scholasticos, vtrum relatio diuina secundum vtramque rationem sit realis, an solum secundum rationem illam priorem, Caietanus, & Canariensis in hunc articulum affirmant rationem *ad*, prædicamentum etiam realis præcisam à ratione *in*, formaliter non esse realem, sed communem & abstractam à reali & rationis: ea nihilominus sufficienter distinguunt prædicamentum reale relationis ab alijs prædicamentis absolutis rebus. Probant in primis testimonio S. Thomæ art. sequenti, ubi ait, hoc peculiare esse prædicamentum.

D 2

camen-

Relationes diuinæ esse reales, definitum est Conc. Lat.

In Conc. Tolet.

Id non negat Gilbertus, ut quidam voluerunt.

S. Thom. Alex. Bonauent.

Probatur relationes esse intrinsecas Deo.

2.

Sabellij.

Caiet. Canar.

Probatur.